

Quan niệm về hạnh phúc gia đình thời kỳ đổi mới (so sánh giữa nông thôn và thành thị)

Phùng Thị Kim Anh

Viện Gia đình và Giới

Tóm tắt: Gia đình là một thiết chế xã hội với chức năng cơ bản nhất là đảm bảo sự thoả mãn nhu cầu cho các thành viên gia đình, đặc biệt là đem lại hạnh phúc cho mỗi cá nhân. Hạnh phúc gia đình là mục tiêu mà mỗi cá nhân luôn luôn hướng đến. Trong thời kỳ đổi mới, những biến động của nền kinh tế thị trường đã tạo nên những cái nhìn mới, lối sống mới. Cách nhìn mới đó đã làm thay đổi quan niệm về hạnh phúc gia đình như thế nào? Bài viết tìm hiểu quan niệm về các yếu tố tạo nên hạnh phúc gia đình, về giải quyết mâu thuẫn, tranh chấp trong gia đình và về các giải pháp xây dựng hạnh phúc gia đình thời kỳ đổi mới. Kết quả phân tích cho thấy, mối quan hệ bình đẳng giữa vợ và chồng là yếu tố quan trọng nhất đảm bảo hạnh phúc gia đình, bất kể gia đình nông thôn hay thành phố.

Từ khóa: Hạnh phúc gia đình; Bình đẳng giới; Nông thôn - Thành phố.

Nhằm tìm hiểu những quan niệm về hôn nhân, gia đình của các thế hệ Việt Nam, tháng 3 năm 2008, một cuộc khảo sát định lượng với số mẫu là 400 đã được tiến hành tại 4 xã, phường của Hà Nội và Hải Dương. Thông tin định tính thu được từ 40 cuộc phỏng vấn sâu và 12 cuộc thảo luận nhóm với các cán bộ địa phương và người dân thuộc các nhóm tuổi khác nhau (thanh niên, trung niên, người cao tuổi), chia đều cho hai giới,

ở cả nông thôn và thành thị cũng góp phần khẳng định kết quả phân tích số liệu thu được từ cuộc khảo sát.

1. Quan niệm về các yếu tố tạo nên hạnh phúc gia đình

Gia đình là nhân tố tích cực thúc đẩy sự phát triển xã hội thông qua việc thực hiện các chức năng quan trọng như duy trì nòi giống, cung cấp nguồn nhân lực cho xã hội; tái sản xuất sức lao động, chăm sóc sức khoẻ cho các thành viên; tái sản xuất của cải vật chất và tinh thần, đáp ứng nhu cầu các thành viên. Cùng với sự biến động của xã hội, thiết chế gia đình ở Việt Nam cũng có những thay đổi sâu sắc. Mặc dù vậy, gia đình vẫn giữ vững chức năng cơ bản nhất là đảm bảo sự ổn định và thoải mái về tinh thần cho các thành viên, bởi càng hội nhập với cuộc sống hiện đại, các thành viên càng cần được chia sẻ. Gia đình là hệ thống hỗ trợ tinh thần tốt nhất cho mỗi cá nhân, là nguồn hạnh phúc quan trọng nhất mà cá nhân trông đợi. Trong khảo sát này, quan niệm về hạnh phúc gia đình được thể hiện trong suy nghĩ của các cá nhân về khía cạnh kinh tế, con cái, quan hệ vợ chồng và quan hệ họ hàng.

Theo quan niệm truyền thống, tiêu chuẩn quan trọng nhất đảm bảo hạnh phúc gia đình là sự hòa thuận. Gia đình hòa thuận là nền tảng của hạnh phúc gia đình. *“Vợ chồng phải chung thủy, tin tưởng lẫn nhau. Tất cả các yếu tố phải hài hòa, nhưng quan trọng nhất là vợ chồng thuận hòa, khi đó mọi chuyện đều êm xuôi”* (nữ, 50 tuổi, thành phố).

Trong xã hội hiện nay, sự hòa thuận đó được thể hiện ở mối quan hệ bình đẳng giữa vợ và chồng. Kết quả khảo sát cho thấy tiêu chí vợ chồng bình đẳng được đặt lên hàng đầu. Có đến 88,5% số người được hỏi đồng ý với nhận định này, trong đó, có 90% ở thành phố và 87% ở nông thôn. Như vậy, mối quan hệ bình đẳng trong gia đình đã trở thành tiêu chí chung nhất đối với quan niệm về hạnh phúc gia đình của người dân, mặc dù còn có sự khác biệt nhỏ về tỷ lệ cho thấy các gia đình ở thành phố có khuynh hướng đòi hỏi sự bình đẳng giữa vợ và chồng cao hơn các gia đình nông thôn. Quan niệm “chồng làm trụ cột gia đình, là người kiếm tiền chủ yếu, vợ ở nhà làm nội trợ” ít tồn tại trong suy nghĩ của người dân với 3,5% số người được hỏi đồng ý với nhận định này.

Hạnh phúc là trên dưới phải thuận hòa, vợ chồng sống với nhau khi chồng nóng lên thì vợ phải nhịn, khi vợ nóng lên thì chồng phải bỏ qua. Vợ chồng cùng đi làm về, thấy vợ vào bếp thì chồng cũng phải giúp đỡ. Đồng thời kinh tế cũng phải bình đẳng, nghĩa là không nên phụ thuộc về kinh tế, ít nhiều gì cũng phải đi

làm để có thu nhập riêng của mình (nữ, thảo luận nhóm trung niên, thành phố).

Liên quan đến khía cạnh kinh tế, với ba mức đặt ra: giàu có, khá giả, đủ ăn đủ tiêu, người dân có quan niệm kinh tế càng ở mức trung bình thì gia đình càng hạnh phúc. Kết quả khảo sát cho thấy có đến 73,3% số người được hỏi cho rằng chỉ cần đủ ăn đủ tiêu, trong khi 25,3% số người được hỏi cho rằng cần có kinh tế khá giả và chỉ có một số ít (1,5%) quan niệm giàu có mới đem lại hạnh phúc gia đình (Bảng 1). Không thể phủ nhận rằng sự ổn định về kinh tế là yếu tố quan trọng đảm bảo chất lượng cuộc sống và khả năng đầu tư của gia đình cho các thành viên. Mặc dù xã hội ngày nay dường như có xu hướng coi trọng các giá trị kinh tế, đề cao việc làm giàu, nâng cao thu nhập và mức sống cho các thành viên trong gia đình, đa số người dân cho rằng giàu có chưa chắc đem lại hạnh phúc gia đình. Thực tế cho thấy, nhiều gia đình tan vỡ không phải do nghèo đói, kinh tế thiếu thốn mà chính vì bản thân các thành viên gia đình có tư tưởng đề cao lối sống thực dụng, coi nhẹ tình cảm gia đình.

Trong quan hệ giữa các thế hệ, gia đình là một tập thể trong đó các thành viên gắn kết với nhau về trách nhiệm và tình thương. Vì thế, hiếu thuận với cha mẹ luôn là một giá trị được đề cao. Đối với người Việt Nam, không có tài sản nào giá trị bằng con cái. Con cái được xem là “của để dành”, là sự tiếp nối dòng họ, đồng thời củng cố sự gắn bó, chia sẻ trách nhiệm giữa vợ và chồng. “*Vợ chồng sống với nhau phải có con, không nhất thiết là con trai, thì mới đảm bảo hạnh phúc, mới có sự gắn kết, còn nếu không thì hầu như là chia rẽ*” (nữ, 50 tuổi, thành phố).

Bảng 1. Quan niệm về các yếu tố tạo nên hạnh phúc gia đình (%)

Các quan niệm	Đồng ý	Đồng ý	Đồng ý
Về kinh tế		Về quan hệ vợ chồng	
Giàu có	1,5	Vợ chồng bình đẳng	88,5
Khá giả	25,3	Chồng kiếm tiền, vợ làm nội trợ	3,5
Đủ ăn đủ tiêu	73,3	Vợ chồng chung thủy	8,0
Về con cái		Về quan hệ nội ngoại	
Phải có con trai	3,5	Hai bên nội ngoại yên ả	47,0
Con nào cũng được	9,5	Đoàn kết, thương yêu, giúp đỡ	37,8
Con cái ngoan ngoãn, hiếu thảo	87,0	Sống có nề có nếp	15,3

Kết quả khảo sát cho thấy, tiêu chí “con cái ngoan ngoãn, hiếu thảo” là yếu tố quan trọng nhất để đảm bảo hạnh phúc gia đình với sự lựa chọn của 87% những người tham gia khảo sát. Tiêu chí “phải có con trai” dường như đã mờ nhạt trong suy nghĩ của người dân với 3,5% số người đồng ý. Đáng ngạc nhiên là tỷ lệ người trả lời ở thành phố lựa chọn tiêu chí “phải có con trai” cao hơn so với nông thôn (4,5% và 2,5%). Mặc dù chỉ chiếm tỷ lệ khiêm tốn nhưng đây chính là quan niệm bảo thủ, lạc hậu, cần phải được thay đổi triệt để để đảm bảo sự bình đẳng trong gia đình.

Về quan hệ họ hàng, đa số (47%) người được hỏi mong muốn “hai bên nội, ngoại yên ấm”. Có đến 37,8% số người được hỏi cho rằng sự “đoàn kết, thương yêu, giúp đỡ lẫn nhau” trong gia đình cũng là một yếu tố quan trọng đảm bảo hạnh phúc gia đình. Trong khi các gia đình ở nông thôn hướng đến sự hòa thuận, yên ấm giữa hai bên nội ngoại (48,5% ở nông thôn và 45,5% ở thành phố) và lối sống có nề nếp, có tôn ti trật tự (17,5% ở thành phố và 13% ở nông thôn) thì các gia đình ở thành phố có xu hướng mong muốn sự đoàn kết thương yêu giữa các thành viên (41,5% ở thành phố và 34% ở nông thôn). Một vài ý kiến cho rằng quan hệ nội ngoại không quan trọng bằng tình cảm hàng xóm láng giềng: “...*quan hệ xóm giềng sau đó mới đến bà con nội ngoại vì họ hàng xa lắc xa lơ, có ở gần đâu. Bà con hàng xóm ở sát vách, có vấn đề gì hoặc mình khó khăn gì người ta đến luôn* (nam, 73 tuổi, thành phố).

Như vậy, hạnh phúc gia đình được đánh giá bằng nhiều tiêu chí khác nhau, rất phong phú và đa dạng. Đó là vợ chồng bình đẳng, kinh tế đầy đủ, con cái ngoan ngoãn, hiếu thảo, hai bên nội ngoại yên ấm, các thành viên gia đình đoàn kết, thương yêu lẫn nhau. Vậy thì yếu tố nào có ý nghĩa quyết định nhất? Kết quả khảo sát cho thấy, có 71,5% số người được hỏi quan niệm vợ chồng tôn trọng nhau, bình đẳng với nhau chính là nền tảng của hạnh phúc. Tiêu chí này chiếm ưu thế nhất trong các tiêu chí vừa kể trên và hầu như không có sự khác biệt đáng kể giữa nông thôn và thành thị. Thật vậy, vợ chồng hòa thuận, bình đẳng là cơ sở để ổn định kinh tế gia đình, đảm bảo thu nhập, có điều kiện chăm sóc và dạy dỗ con cái, chăm lo cho quan hệ họ hàng, nội ngoại.

Gia đình hạnh phúc trước hết là vợ chồng phải tôn trọng nhau, đó cũng là tấm gương để con cái noi theo. Thứ hai là phải có nghề nghiệp ổn định, đảm bảo cuộc sống sau này, cuộc sống lâu dài của một gia đình... (nữ, thảo luận nhóm trung niên, nông thôn).

Tiêu chí con cái ngoan ngoãn, thành đạt lại có tỷ lệ thấp nhất so với các

Bảng 2. Tiêu chí nào có ý nghĩa quyết định hạnh phúc gia đình (%)

Yếu tố nào là quan trọng nhất?	Thành thị	Nông thôn	Tổng
Kinh tế là cơ sở của hạnh phúc	9,5	5,5	7,5
Vợ chồng tôn trọng nhau, bình đẳng với nhau	72,0	71,0	71,5
Con cái ngoan ngoãn, thành đạt	8,5	6,0	7,3
Thành viên gia đình đoàn kết, thương yêu nhau	9,5	17,5	13,5

tiêu chí còn lại với 7,3% số người trả lời. Tiêu chí kinh tế là cơ sở của hạnh phúc gia đình cũng chiếm một tỷ lệ khiêm tốn với 7,5% đồng ý, trong đó người dân thành thị có xu hướng đề cao vấn đề kinh tế hơn so với người dân nông thôn, với tỷ lệ tương ứng là 9,5% và 5,5%, ngược lại, yếu tố gia đình đoàn kết, yêu thương nhau dường như được đề cao hơn ở nông thôn với tỷ lệ tương ứng là 17,5% và 9,5% (Bảng 2).

Đặc biệt, mỗi cá nhân có những quan niệm riêng về yếu tố quan trọng nhất để đảm bảo hạnh phúc gia đình, ví dụ, tiêu chí đạo đức của người chồng như không ăn chơi sa đà và phải biết chăm sóc vợ con, tiêu chí sức khỏe của các thành viên gia đình, sự tương xứng giữa trình độ nhận thức của vợ và chồng, sự hòa hợp về tình dục, hay là mối quan hệ hòa thuận giữa gia đình nhà chồng và nàng dâu.

Cái điều kiện thứ nhất tôi cho là về sức khỏe. Muốn có một gia đình hạnh phúc thì cả vợ và chồng đều phải có sức khỏe. Nếu lấy một người nay ốm mai đau thì không có hạnh phúc, để còn sinh con đẻ cái (nam, thảo luận nhóm cán bộ, thành phố).

Con dâu phải tôn trọng, thương yêu bố mẹ chồng như bố mẹ mình. Bố mẹ chồng phải coi con dâu như con đẻ, có vấn đề gì sai thì thẳng thắn chỉ bảo, dạy dỗ" (nam, 25 tuổi, nông thôn).

Như vậy, thang giá trị về hạnh phúc gia đình trong xã hội hiện đại đề cao sự hòa thuận, tôn trọng giữa các thành viên gia đình, đặc biệt là sự bình đẳng giữa vợ và chồng. Vợ và chồng phải bình đẳng về quyền lợi và nghĩa vụ, cùng chia sẻ trách nhiệm với gia đình và cộng đồng, tạo điều kiện để cùng nhau phát triển. Đó là yếu tố tiên quyết, đặt nền móng cho việc xây dựng một gia đình văn minh và hạnh phúc.

Bình đẳng là giữa hai vợ chồng, anh tham gia công tác, kiếm ra tiền thì tôi cũng tham gia công tác, cũng kiếm ra tiền. Công việc trong nhà hai vợ chồng cùng phải

gánh vác. Ví dụ, người vợ buổi sáng có thể dậy sớm đi chợ trước, tối về mỗi người xắn một chân một tay. Con có thể quét dọn nhà, mẹ thổi cơm, bố làm cái nọ cái kia. Hoặc là tôi đã có trách nhiệm cơm nước thì anh hạ cái quạt xuống cho tôi lau, xong rồi anh lấp lên cho tôi. hay là anh kéo hộ cái tủ lạnh ra cho tôi quét dọn (nữ, 50 tuổi, thành phố).

2. Quan niệm về việc hòa giải các mâu thuẫn, tranh chấp trong gia đình

Mâu thuẫn, tranh chấp trong gia đình là nguyên nhân làm xói mòn hạnh phúc gia đình. Tuy nhiên, trong cuộc sống gia đình, mâu thuẫn là gần như không thể tránh khỏi bởi gia đình là một tập thể gồm nhiều thành viên với những tính cách, thói quen, sở thích, nhu cầu và giá trị khác nhau. Mâu thuẫn có thể liên quan đến nhiều vấn đề như kinh tế, tình cảm, việc chăm sóc và nuôi dạy con cái, hoặc xảy ra do những bất đồng về quan niệm và lợi ích, hoặc sự không phù hợp, không đáp ứng được những kỳ vọng về vai trò của các thành viên trong gia đình.

Mâu thuẫn có thể được giải quyết và điều chỉnh bằng những cách khác nhau. Theo hướng tích cực thì mâu thuẫn có thể được giải quyết bằng sự thỏa thuận, nhượng bộ để làm hài hòa lợi ích cả hai bên. Nếu mâu thuẫn không được giải quyết và điều chỉnh một cách phù hợp theo hướng xây dựng thì nó sẽ là nguồn gốc nảy sinh các hình thức bạo lực về sau. Như vậy, mâu thuẫn và xung đột gia đình được hiểu là giai đoạn đầu trước khi có bạo hành gia đình.

Có một thực tế là mâu thuẫn liên quan đến bạo hành gia đình có xu hướng xảy ra ngày càng nhiều. Đặc biệt, bạo lực tinh thần hay bạo lực bằng lời nói đang dần chiếm chỗ bạo lực thân thể. Hiện tượng “chiến tranh lạnh” chiếm tỷ lệ khá cao trong cuộc khảo sát này. Kết quả khảo sát cho thấy có 39,7% số người được hỏi thừa nhận hiện tượng vợ im lặng, giận dỗi trong gia đình, chiếm tỷ lệ cao nhất trong các dạng mâu thuẫn, xung đột gia đình. Hiện tượng chồng im lặng, giận dỗi không nói chuyện cũng chiếm một tỷ lệ đáng kể với 23,2%. Các hình thức bạo lực khác như vợ mắng chửi chồng hay chồng mắng chửi vợ tuy không cao (3% và 9,7%) nhưng cũng là những con số đáng lưu tâm (Bảng 3).

Hiện tượng chồng đánh vợ hay bố mẹ đánh con hầu như không đáng kể với tỷ lệ tương ứng là 1,4% và 7,3%. Kết quả so sánh giữa nông thôn và thành thị cho thấy các gia đình ở thành phố có tỷ lệ bạo lực thân thể cao hơn gia đình nông thôn. Kết quả này chưa thể khẳng định rằng hiện tượng bạo lực thân thể ở thành phố phổ biến hơn nông thôn mà chỉ có thể giả

Bảng 3. Các loại mâu thuẫn gia đình đã xảy ra theo thành thị, nông thôn (%)

Mâu thuẫn trong gia đình	Thành thị	Nông thôn	Tổng
Vợ im lặng, giận dỗi, không nói chuyện	42,8	36,6	39,7
Chồng im lặng giận dỗi, không nói chuyện	26,2	20,2	23,2
Vợ mắng chửi chồng	1,6	4,4	3,0
Chồng mắng chửi vợ	8,6	10,9	9,7
Chồng đánh vợ	2,7	0,0	1,4
Bố mẹ đánh con cái	7,0	7,7	7,3

định rằng những phụ nữ bị bạo hành ở thành phố có xu hướng chia sẻ trải nghiệm của họ cao hơn phụ nữ nông thôn. Tuy thế, dù bạo lực xảy ra ở nông thôn hay thành thị thì phụ nữ vẫn luôn luôn là những nạn nhân yếu thế và chịu thiệt thòi.

Em đã chấp nhận rồi mà còn đánh đập em trước mặt con. Ông ý khóa cửa nhà, em phá khóa vào thì về lại chửi, đánh em trước mặt con, lúc ấy con em hơn 4 tuổi rồi. Thứ bảy, chủ nhật em được nghỉ thì cắt cầu dao điện, em nói mấy câu thì dõn vào đánh em túi bụi, dúi em vào cửa bếp làm em ngã lăn ra. Nhà em chia đôi, cho hẳn ông ý một nửa, hai mẹ con em một nửa, tài sản em cho hết, không lấy một cái gì. Nhưng sau em không ở nhà đấy, đi thuê nhà khác ở (nữ, 36 tuổi, ly hôn, thành phố).

Nội dung thảo luận nhóm cũng hé mở một số đặc điểm của các gia đình có hiện tượng bạo lực.

Bạo lực có bạo lực chân tay, bạo lực bằng lời nói, mắng chửi nhưng chỉ rơi vào trường hợp các anh nghiện rượu, nát rượu. Những anh hay say rượu như thế rất dễ về nhà đánh vợ, chửi vợ, đập phá đồ đạc (nam, thảo luận nhóm cán bộ, nông thôn).

Bạo lực gia đình có những trường hợp như hai vợ chồng xỉ vả, mắng nhau to tiếng để cho hàng xóm biết. Thế nhưng họ vẫn chung sống với nhau, đó là những người lao động. Thậm chí có thể đánh nhau một trận nhưng sau đó lại bình thường với nhau thì không có vấn đề gì (nam, thảo luận nhóm cán bộ, nông thôn).

Ngoài ra, kết quả khảo sát cho thấy hiện tượng “chiến tranh lạnh” (vợ/chồng im lặng, giận dỗi, không nói chuyện) cũng được cho là loại hình nặng nề nhất trong số các mâu thuẫn, bất kể ở gia đình thành phố (71,7%)

hay gia đình nông thôn (67,2%). Trong khi đó, hiện tượng bạo lực lời nói (vợ mắng chửi chồng/chồng mắng chửi vợ) được cho rằng nghiêm trọng hơn ở các gia đình nông thôn (28,2%) so với các gia đình thành phố (10,9%). Tỷ lệ các gia đình được hỏi cho rằng bạo hành thân thể là hình thức mâu thuẫn nghiêm trọng nhất tương đối thấp. Tuy nhiên, cần lưu ý rằng tỷ lệ các gia đình cả thành phố và nông thôn trong cuộc khảo sát này có hiện tượng bạo hành thân thể không nhiều, nên chưa thể khẳng định hình thức mâu thuẫn này là không nghiêm trọng.

Vậy mâu thuẫn gia đình xuất phát từ những nguyên nhân nào? Mâu thuẫn phổ biến đến mức nó xảy ra trong mọi vấn đề của cuộc sống gia đình. Từ những mâu thuẫn trong làm ăn kinh tế, mâu thuẫn phát sinh do thành viên gia đình mắc vào các tệ nạn xã hội hay phổ biến hơn cả là mâu thuẫn trong sinh hoạt hàng ngày. Nó thể hiện sự khác biệt về lối sống và quan niệm giữa các thành viên về những khía cạnh khác nhau của đời sống gia đình.

Mâu thuẫn trong gia đình chỉ là khác nhau về tính cách. Ví dụ hai bố con, hai người đàn ông mà tính nóng nảy giống nhau, tuy không có hành động bạo lực nhưng cứ hễ ngồi với nhau là không ngồi được lâu. Thanh niên hiện nay vấn đề quan trọng là phát triển kinh tế, muốn đầu tư vốn liếng làm ăn. Còn cha mẹ lại lo lắng là đầu tư lắm tiền nhiều của như thế, không may mất mùa thì làm thế nào. Suy nghĩ của thanh niên bây giờ là chấp nhận mạo hiểm thì các cụ là phải chắc chắn (nam, 25 tuổi, nông thôn).

Kết quả khảo sát cho thấy mâu thuẫn trong sinh hoạt hàng ngày chiếm đến 58,2% trong các loại mâu thuẫn, sau đó là mâu thuẫn trong làm ăn kinh tế, chiếm 17%. Mâu thuẫn xảy ra do tệ nạn xã hội hay mâu thuẫn trong cách nuôi dạy con cái chiếm một tỷ lệ khiêm tốn, tương ứng là 8,3% và 6,6%. So sánh giữa nông thôn và thành thị, mâu thuẫn phát sinh từ tệ nạn xã hội ở các gia đình nông thôn cao hơn so với các gia đình thành phố (14,3% và 5,0%). Tuy nhiên, mâu thuẫn trong sinh hoạt hàng ngày của gia đình thành phố lại cao hơn gia đình nông thôn (61,2% và 54,8%) (Bảng 4).

Trong phạm vi gia đình, nếu các mâu thuẫn không được điều chỉnh hoặc điều chỉnh không phù hợp thì không những có thể trầm trọng hơn mà còn nảy sinh ra những mâu thuẫn khác. Mức độ mâu thuẫn, xung đột hay bạo lực gia đình phụ thuộc vào khả năng điều chỉnh các mâu thuẫn của người vợ và người chồng, không phụ thuộc vào việc họ là người nông thôn hay thành thị.

Bạo lực gia đình phụ thuộc vào trình độ của người vợ, người chồng trong gia

Bảng 4. Nguyên nhân của mâu thuẫn gia đình (%)

Mâu thuẫn trong gia đình	Thành thị	Nông thôn	Tổ
Vợ im lặng, giận dỗi, không nói chuyện	42,8	36,6	39
Chồng im lặng giận dỗi, không nói chuyện	26,2	20,2	23
Vợ mắng chửi chồng	1,6	4,4	3
Chồng mắng chửi vợ	8,6	10,9	9
Chồng đánh vợ	2,7	0,0	1
Bố mẹ đánh con cái	7,0	7,7	7

đình. Hiểu biết không tốt, trình độ văn hóa không tốt mới dẫn đến bạo lực gia đình. Có thể ở nông thôn nhưng nếu người ta hiểu biết thì người ta không đến nỗi đánh đập vợ con (nữ, thảo luận nhóm trung niên, thành phố).

Sự xuất hiện các mâu thuẫn, xung đột và bạo lực khiến cuộc sống gia đình trở nên căng thẳng, ngột ngạt và là yếu tố cơ bản phá vỡ hạnh phúc gia đình. Tuy nhiên, không phải cứ có mâu thuẫn, xung đột, bạo lực là dẫn đến đổ vỡ bởi cuộc sống gia đình luôn tồn tại trong nó những bất đồng, khác biệt về lối sống, sự không phù hợp giữa những kỳ vọng và việc thực hiện vai trò của các thành viên. Cuộc sống gia đình sẽ ổn định và hạnh phúc khi các thành viên trong gia đình biết cách điều hòa và giải quyết những mâu thuẫn, bất đồng đó.

Kết quả khảo sát cho thấy, những mâu thuẫn, xung đột đã xảy ra trong gia đình được hòa giải chủ yếu là do người chồng chủ động làm lành (37%). Có 20,8% số người được hỏi đã giải quyết xung đột, mâu thuẫn trong gia đình bằng cách để lâu rồi qua. Tuy nhiên, khi được hỏi nên giải quyết mâu thuẫn gia đình như thế nào, 57,4% số người đồng ý rằng cả hai vợ chồng nên chủ động làm lành để mang lại không khí hòa thuận trong gia đình (Bảng 5).

Vai trò hòa giải các mâu thuẫn, xung đột gia đình của cán bộ đoàn thể, cán bộ chính quyền ở các điểm khảo sát dường như còn mờ nhạt. Kết quả khảo sát cho thấy chỉ có 0,6% số người được hỏi đã mời cán bộ chính quyền, cán bộ đoàn thể đến hòa giải mâu thuẫn gia đình và 1% số người được hỏi cho rằng nên mời cán bộ đoàn thể, cán bộ chính quyền đến hòa giải nếu gia đình có mâu thuẫn. Bản thân các cán bộ đoàn thể, cán bộ chính quyền cũng thừa nhận một số khó khăn trong việc can thiệp các vụ

Bảng 5. Cách giải quyết mâu thuẫn trong gia đình (%)

Mâu thuẫn trong gia đình	Thành thị	Nông thôn	T
Vợ im lặng, giận dỗi, không nói chuyện	42,8	36,6	3
Chồng im lặng giận dỗi, không nói chuyện	26,2	20,2	2
Vợ mắng chửi chồng	1,6	4,4	3
Chồng mắng chửi vợ	8,6	10,9	9
Chồng đánh vợ	2,7	0,0	1
Bố mẹ đánh con cái	7,0	7,7	7

mâu thuẫn gia đình ở địa phương. Một nam cán bộ phường ở Hà Nội cho biết: “*Người ta phải chạy ra ngoài đường kêu hoặc là có đơn, chứ nếu âm thầm, nếu có tím mặt hỏi mà vẫn còn chối thì làm sao góp ý được*”. Thực tế, đã có một số vụ mâu thuẫn gia đình mà tổ hòa giải không thể biết được và vì thế, dù muốn, họ cũng khó có thể can thiệp, đặc biệt khi người vợ cố tình che giấu hành vi bạo lực của người chồng.

Có trường hợp vợ bị tát một cái vào mặt nhưng người ta không nói hoặc chỉ nói là tôi bị ngã hay va chạm cái gì đấy, kể cả có người khác nhìn thấy cũng không nói là bị chồng đánh. Người ta cũng có cái sĩ diện, ai lại nói với hàng xóm là chồng tôi đánh sưng mày sưng mặt lên. Còn khi người ta làm đơn gửi ra phường, gửi ra tổ hòa giải thì các đoàn thể mới vào cuộc (nữ, thảo luận nhóm cán bộ, thành phố).

Hòa giải mâu thuẫn trong gia đình, xây đắp hạnh phúc cho các thành viên là một thực tế mà hầu hết các gia đình chắc chắn sẽ phải trải qua. Khi gặp mâu thuẫn, tranh chấp, các thành viên gia đình thường có suy nghĩ nên chủ động hòa giải, hàn gắn với nhau. Tuy nhiên, vai trò của chính quyền và tổ hòa giải cũng rất quan trọng. Trong bối cảnh Luật Phòng, chống bạo lực gia đình đã bắt đầu có hiệu lực, việc tăng cường hiệu quả hoạt động của chính quyền địa phương và tổ hòa giải là điều hết sức cần thiết.

3. Quan niệm về giải pháp xây dựng hạnh phúc gia đình hiện nay

Quan hệ gia đình trước hết là mối quan hệ tình cảm, vì vậy, nó cần được xây dựng trên cơ sở yêu thương, tôn trọng, thẳng thắn, cởi mở, tin cậy giữa các thành viên. Thực tế cho thấy, các mối quan hệ gia đình cũng phức tạp không kém gì các mối quan hệ xã hội và xung đột gia đình có thể xảy ra bất cứ lúc nào. Gia đình là một nhóm tâm lý - tình cảm đặc thù, các thành

viên gia đình có những mối quan hệ tình cảm ràng buộc chặt chẽ. Hạnh phúc gia đình cần được xây dựng dựa trên cơ sở đáp ứng được các nhu cầu, quyền lợi, đồng thời cũng đặt ra các trách nhiệm của mỗi thành viên.

Để xây dựng một gia đình hạnh phúc, đảm bảo sự ổn định, bền chặt của các mối quan hệ gia đình cần phải có sự nỗ lực, đóng góp của chính những thành viên trong gia đình. Có đến 84,8% số người được hỏi cho rằng bản thân các gia đình cần nỗ lực phấn đấu để xây dựng gia đình hạnh phúc. Điều này dường như cũng trở thành tiêu chí chung cho các gia đình ở cả nông thôn và thành thị, bởi có 84,5% số người trả lời ở thành phố và 85,1% ở nông thôn đồng ý với quan điểm này (Bảng 6).

Như vậy, mối quan hệ bình đẳng, dân chủ giữa vợ và chồng, giữa cha mẹ và con cái là cơ sở của việc tôn trọng quyền con người và sự công bằng giữa các thành viên. Các cặp vợ chồng cần chủ động tạo lập sự bình đẳng, dân chủ về quan hệ giới trong gia đình, góp phần nâng cao, củng cố sự bền chặt, hạnh phúc gia đình trước mắt và lâu dài. Biểu hiện của sự hòa thuận trong gia đình là chia sẻ trách nhiệm làm việc nhà, cùng dạy dỗ và chăm sóc con cái.

Vợ chồng phải bình đẳng, nghĩa là phải biết chia sẻ với nhau, không phải ai làm nhiều hơn hay ít hơn hay vai trò của ai cao hơn. Nói chung vợ chồng thì người này phải hỗ trợ cho người kia. Như nhà tôi thì hai vợ chồng cùng làm ruộng, có khi chồng rồi thì chồng nấu, hay lúc khác vợ nấu hoặc là để con nấu cơm, chứ không hoàn toàn giao hết cho mẹ phải nấu. Nông thôn nhiều việc, tôi thấy chồng tôi nấu cơm thì tôi ra cho lợn ăn hoặc tưới rau, quét vườn. Nói chung hai vợ chồng tôi bảo ban nhau cùng làm ăn (nữ, 43 tuổi, nông thôn).

Khi bàn đến việc giữ gìn hạnh phúc gia đình, không thể chỉ nhấn mạnh vai trò của người phụ nữ, đề cao việc họ phải hy sinh lợi ích của bản thân để đảm bảo sự hòa thuận trong gia đình. Trong quan niệm truyền thống,

Bảng 6. Giải pháp xây dựng gia đình no ấm, bình đẳng, hạnh phúc

Giải pháp xây dựng gia đình bình đẳng, hạnh phúc	Thành thị	Nông thôn	Tổng
Các gia đình tự phấn đấu	84,5	85,1	84,8
Họ hàng, cha mẹ giúp đỡ	3,6	0,5	2,1
Cộng đồng, Nhà nước hỗ trợ	8,8	9,3	9,0

người phụ nữ được coi là người giữ vai trò quyết định, nhiều khi quyết định hơn cả người đàn ông trong việc xây dựng gia đình đầm ấm, hạnh phúc. Ngày nay, việc giữ gìn hạnh phúc gia đình không thể chỉ từ phía phụ nữ mà phải dựa trên cơ sở vợ chồng bình đẳng, cùng nhau gánh vác, san sẻ công việc gia đình và chăm sóc con cái. Đáng tiếc vẫn còn một số suy nghĩ đề cao thái quá vai trò của phụ nữ trong việc giữ gìn hạnh phúc gia đình.

Trong gia đình, vai trò của người phụ nữ rất quan trọng, có thể nói là chiếm đến 70% hoặc 80%. Bởi vì nếu người phụ nữ yêu chồng, yêu con, họ sẽ tìm cách để ràng buộc chồng con, để con cái phải biết nghe lời bố mẹ. Những gia đình không hạnh phúc là do người phụ nữ không biết chăm sóc chồng con, không chú ý đến gia đình (nam, thảo luận nhóm trung niên, thành phố).

Để giữ gìn được một gia đình hạnh phúc, người phụ nữ cũng phải hy sinh khá nhiều. Nếu cứ đặt quyền lợi của mình lên, cho rằng bình đẳng đấy, để được cái nọ cái kia thì gia đình chưa chắc đã hạnh phúc. Người chồng đôi khi có lầm lạc gì thì phụ nữ phải biết hy sinh, chịu đựng, tha thứ. Đó là điều kiện số một đấy, như thế mới giữ được hạnh phúc gia đình (nữ, thảo luận nhóm trung niên, thành phố).

Như vậy, việc thực hiện bình đẳng giới trong gia đình trên thực tế đang chạm đến cả một hệ thống các quan hệ phức tạp. Nó chịu sự điều tiết của luật pháp, chính sách của Nhà nước nhưng đồng thời lại chịu tác động của các giá trị đạo đức, nhận thức, ý thức, tập quán, thói quen của mỗi cá nhân, trong mỗi gia đình và trong từng bối cảnh xã hội.

Tóm lại, thang giá trị về gia đình trong thời kỳ đổi mới đề cao quan niệm bình đẳng giới là tiêu chí đầu tiên và cơ bản nhất để đảm bảo hạnh phúc gia đình, kể cả khu vực nông thôn và thành thị. Việc đảm bảo mục tiêu bình đẳng giới, nâng cao hạnh phúc gia đình đã trở thành một trong những nhân tố quan trọng quyết định sự phát triển bền vững của xã hội, sự thành công của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước thời kỳ đổi mới. ■

Tài liệu tham khảo

Chiến lược gia đình Việt Nam 2006-2010. Quyết định của Thủ tướng Chính phủ số 106/2005 QĐ/TTg ban hành ngày 16/5/2005.

Lê Thị. 2008. *Quan niệm, nhận thức về hôn nhân, gia đình của các thế hệ Việt Nam ở một số vùng đồng bằng sông Hồng*. Số liệu đề tài cấp Bộ của Viện Khoa học Xã hội Việt Nam.